AD POTENTISSIMOS AC SERENISSIMOS REGES,

PRINCIPES, RELIQVOSQVE ampliſsimos Chriſtiani orbis Ordines.

Seria de Reipub: Chriſtianæ ſtatu eiuſq́; ſalute atque incolumitate conſeruanda,

Germani cujuſdam Nobilis & Patriæ amantis viri

COMMONEFACTIO.



M. D. LXXXIIII.

Ad Potentiß. ac Sereniß. Reges, Principes, reliquosq́ ampliß: Christiani orbis Ordines,

Seria de Reipub. Christianæ statu eiusq; salute atq; incolumitate conseruãda, *Germani cuiusdã Nobilis & Patriæ amantis viri*

COMMONEFACTIO.

QVOD si quam in alienis rebus rationibusq́ judicij stateram adhibemus, ad eandem nostra ipsi consilia, nostrasq́ omneis actiones appenderemus, & certiùs omnis nobis vitæ ratio institueretur, & omnino infinitæ, tum publicæ tum priuatæ calamitates auerterẽtur. Alienorum enim vel periculorum vel cladium exemplis, quasi optimis & certißimis vitæ ducibus ac magistris, ad res omnes & instituendas & perficiendas vteremur. Quod quidem sapientiæ genus vti tutißimum, ita suauißimũ esse nemo vnquam sanus dubitauit. Sed ferè fit, vt in rebus nostris diiudicandis constituendisq́, vel cupiditate vel metu vel alia quapiã animi ægritudine præpediti, quod ante pedes est, quódque ceruicibus iamiã imminet, haud antè cernamus, quàm ipsa calamitate obruti, repẽtino interitu tarditatis ac stultitiæ pœnas luerim9. Itaq́ etsi de aliorũ exemplis prudenter sæpe iudicamus, dum tamen idem se nobis deuitandũ periculum offert, quia vel rei magnitudine, vel ancipitis euentus formidine perterriti, & dum alij sese moueant circũspectantes, moras inutiles nectimus, & alias nos periculi propulsandi rationes habituros speramus, occasionis opportunitate è manibus elapsa, omnis illa speciosa sapientia, quæ in alieni periculi exemplo intuendo versatur, inanis prorsus atque infructuosa nobis abit.

Nulla quidem vnquam vel Respub. vel ciuitas, ac ne ciuis quidẽ vllus aut bonus aut fortis extitit, qui non censeret, in moderato potentiorum vicinorũ imperio salutem suam, ac libertatis vitæq́ incolumitatẽ omnem consistere. Neq́ quicquam suâ tantopere interesse, quàm illos ipsos vicinos justitia & moderatione animi impe-

rium administrantes, suis se finibus, quasi quibusdã repagulis, continere. Est enim in omnibus quidem ambitio periculosa, sed in illis certè vel omniũ maximè, qui quantumuis vastis imperij sui finibus, regnandi cupiditatẽ nequeunt terminare. Quia cùm Imperiorum mutatio sine tristissimæ vicissitudinis squalore, atq; omniũ rerum perturbatione vix vnquã possit existere, necesse est, vt quæcunque illis adiaceant regiones, vel longissimo etiam remotæ interuallo, immoderatæ huius ambitionis fluctibus agitatæ, funesto tandem interitus atq; omniũ calamitatum gurgite inuoluantur. Sed quemadmodum Oceani vel grauissima tempestate tumefacti ac redũdantes fluctus, obiecto proximo aggere, vicinis atq; accolis omnẽ industriam, laborem, ac vigilantiam vno animo, vnoq; opere per initia adhibentibus possunt, haud ægerrimè cohiberi, postea verò quàm vno atq; altero aggere perrupto, in campos atq; arua se longè lateq; effuderint, nulla neq; vi neq; industria humana prohibentur, quin certã atq; ineuitabilem, non modò innumerabilibus hominum ac pecudum cateruis, sed totis etiam oppidis, latissimisq; sæpe ditionibus ac regnis perniciem adferant : ita planè quæ latè suos fines producunt imperia, si vnanimi vicinorum populorũ consensu, quasi proximo aggere, suis regionibus per initia cohibeãtur, vix est vt grauem aliquam aut memorabilẽ cuiquam cladem inferre possint. Sin autem perruptis finitimorũ vnis aut alteris claustris, & Imperij prolatandi dulcedine semel animos deliniuerint, & sui nominis terrorẽ reliquis etiam iniectũ senserint, nulla certè tanta vis est, nullũ tam vastum aut violentũ repagulum, quo furentes isti ambitionis impetus queant amplius coerceri. Quod quicunq; post homines natos viri sapientes perspexerunt (perspexerũt autem omnes qui quidem prudentiã ad res gerendas adhibendã esse rati sunt) ij semper statuerunt, boni ac patriæ amantis ciuis, maximè autẽ Principis esse, diligenter ac maturè prouidere, non modò ut in sua Repub: benè beatèq; suis ciuibus ac populis esset, sed etiam ne qui finitimi vel Reges vel populi in vicinorũ sedes, quacunq; tandem obtenta iustitiæ specie ac prætextu, per vim irrum-

perent, regniue cupiditate allecti, suos fines in vicinorum ditionẽ ambitiosè propagarent. Hinc olim Romani Carthaginensium crescentem potentiam, missis auxiliaribus copijs, quæ Mamertinos obsidione liberarent, & Hispaniam ab Afrorũ seruitute vindicarẽt, omninò sibi putarunt esse imminuendã. Hinc Antiochum Epiphanem, tutelæ specie, Ægypto inhiantem, suis finibus ac regionibus circumscripserunt, neq; vnquam alicuius vel Règis, vel populi potentiam in immensum crescere passi sunt. Hinc etiam, nostra majorumq́ue nostrorũ ætate, Venetorum illa eximia sapientiæ laus ac prædicatio extitit: qui cùm se haud temere ad bellũ suscipiendum commouere vnquam soleant, ita tamen sua consilia semper temperarunt, vt si quando vicinos, vel populos vel principes, cernerent immoderato ambitionis impetu in vicinos vim intẽtare, sua semper arma infirmioribus præsidio esse voluerint: vt tanquã in trutina libratis populorum ac Principum Italiæ viribus, nemo existeret, qui se Venetam Rempub: speraret armis posse opprimere. Quod quidem constans ac perpetuum eorum institutũ, inter multa alia preclara vel præcipuum habetur, quòd illam Rempub: non modò tam ad mille & amplius annos florentẽ conseruarit, sed omni etiã virtutis ac sapientiæ laude apud exteras omnes gentes cumulatã atque admirabilem reddiderit.

Atq; hoc quidem exemplũ Laurentius Medices vir sua ætate omnium in Italia sapientissimus, summo studio atq; industria ita secutus fertur, vt alta Italiæ pax & beatissima tranquillitas, illa ætate, eius vnius prudentiæ, omnium propè scriptorũ calculo tribuatúr, propterea quòd tum suis consiliis, tum reipub: Florentinæ, in qua clauum tenebat, armis atq; auxiliis omnium Italiæ Principum cupiditates ita frenabat, vt si quis extra suos fines, ambitionis ruens impetu, quicquam tentasset, ille continuò reliquorũ Principum ac populorũ armis atq; autoritate coërceretur. Atq; hoc quidẽ certè nemo est, qui non videat, sentiat, statuat, nemoq; qui non eos populos grauiter incuset, & verò etiam proditæ patriæ reos peragat, qui

vel metu perterriti, vel ignauia fracti, vel otij & quietis suauitate illecti, vel tarditate & quasi quodam veterno consepulti, vel denique ciuilibus ac domesticis contentionibus implicati, finitimorum regum ac populorum ambitiosa imperiá, per socordiam ita passi sunt propagari, vt cùm postea eorundẽ vim atque impetum sustinere non possent, tristissima calamitate ac pernicie & se & patriã suam inuolutam cernere coacti sint. Ecquis enim est nostrum, qui non censeat, veteres olim Gallos, si vnanimi omnes consensu, Iulij Cæsaris arma initiò repulissent, Rempub. à Romanorũ seruitute liberam nullo negotio tenere potuisse? Sed dum alij vicinorum ærumnæ atque interitus otiosos se præbent spectatores, alij suis etiam armis atque auxiliis potentiã Romanam corroborant, perbreui tempore eò res adducta est, vt amplissimũ illud potentissimumque imperiũ in prouincias redactũ, turpi seruitute penitus fuerit oppressũ.

QVID Italia ipsa? Si adolescentem Romanorum potentiam sub initia communibus armis ac viribus cohibuissent, neque passi essent sigillatim Antiates, Crustuminos, Ceninenses, Latinos, mox etiam Volscos, Æquos, Sabinos, atque inde porrò Samnites, Vmbros, Brutios, Hetruscos, aliosque singulos per se populos sub iugum venire, ánnon & suam libertatem tutati essent, & reliquos Europæ populos à fœdæ seruitutis capistro vindicassent? Et tamen, vix quisquam illorum est exemplis factus sapientior. Et dum omnes de aliis quidem rectè iudicarunt, nemo est qui suis temporibus judicij illius fructum ad se potuit traducere. Atque ita post Italiam, Sicilia, mox Africa atque inde porrò omnis Asia, & propè vniuersus terrarum orbis, sæuissimo Romanorum iugo subacta, socordiæ atque stultitiæ pœnas dedit. Eadem penitus vel vacordia, vel stupore Christianorum Principum animi olim occupati, Saracenorum genti atque imperiò eas opportunitates dedère, quæ florentissimas totius Asiæ, Africæ, atque Ægypti Ecclesias funesto Mahometicæ seruitutis jugo turpiter oppressas, à vera cœlestis doctrinæ cognitione penitus abalienarunt. Quorum tyrannidem excepti

crudele

crudele Ottomannorũ imperium, quod quidem ex minimis & planè contemnendis ortum initijs, paulò momẽto ita mirabiliter excreuit, vt iam non Asiæ aut Africæ regna, sed ipsius Europæ penitissima viscera peruaserit, vastarit, euerterit.

Atqui nemo non videt, ipsos Christiani orbis Principes ac populos, dum vel domesticis dissidijs inter se implicati, vel ignauia perterriti, vel ambitione ardentes, vicinorum cladem ad se minimè putant pertinere, satis sibi quisq; virium fore rati, ad gladios Turcarum à suis finibus depellendos, illorum feritati & spaciũ temporis & opportunitatem eam dedisse, quam ne ipsi quidem vix vnquam optare, sperare certè nunquam ausi fuissent. Quo quidem incendio, nisi Germaniæ dulcissimæ nostræ patriæ virtus obstitisset, quæ cõmuni consilio atque imperij decreto, vires suas ac vectigalia coniungenda esse putauit, vt quoties necesse esset, Otomannicam illam potentiam, vel suo certo periculo cohiberent, iampridem orbis Christianus vniuersus conflagrasset. Eadem illa Germaniæ virtus olim se Romanis armis sola obiecit. Cùm enim reliqui & Europæ, & Africæ, atque Asiæ inde vsq; ad Persas & Parthos ferè omneis populi, ea quam diximus imprudentia, jugum illorum admisissent: soli Germani coniunctis viribus, eorum potentiam multis prælijs fregerunt, & sæpè victores, sæpè etiam victi, ita semper vires repararunt, vt oblata tandem per ciuiles Imperij Romani dissensiones occasione, ipsi iam ex Germania magnis exercitibus comparatis, in Romanorũ ditiones vndiquaque irrumperent, & eos qui alijs antè gentibus imperarant, non modò sub Germani Imperij iugum ire docuerunt, sed propè ad internecionem etiam deleuerunt. Quæ certè virtus, nullis laudibus, nulla prædicatione, satis poterit vnquam celebrari.

Sed quò maior ac præclarior illa fuit Maiorũ nostrorũ virtus, eò maiori cum admiratione ac dolore, boni õnes ingemiscũt, nos iam ab auita illa fortitudine degeneres, tacitos, otiosos, ac securos cernere ac pati Hispanorũ superbũ & crudele iugũ, propè iã vniuerso terrarũ orbi impositũ, etiã nostris posterorũq; nostrorũ ceruicibus imminere.

Nolo equidem, vel gentes vel Principes inter se comparando, nomini cuiuspiam inuidiam excitare. Omnis enim seruitus & grauis & viro indigna est. At verò Hispanorũ seruitus, quos iam nuper à Mauris & Saracenis ortos, sæuissimæ Inquisitionis terror ad Christiani nominis confessionẽ, inuitos atq; obstinatè reluctãtes, per vim coëgit, an Turcorum seruitute tolerabilior censeri possit, haud facilè pronunciauerim. Esto penes Granatenses, penes Indos, penes Neapolitanos hoc judicium.

Illud certè constat, Romanorũ iugum, etsi propter inexplebilem Imperatorũ ac militum auaritiam (quorum hybernis plures sociorũ ciuitates deletæ traduntur, quàm armis hostium vrbes) gentibus esset intolerabile, tamen ob multas præclaras populi illius virtutes, si cum Hispanorum superbia, crudelitate, auaritia conferatur, seruitutẽ illam libertatis, obedientiã imperij nomine meritò censeri potuisse. Sed quoquomodo se hoc habeat, illud certè exploratũ est, nisi maturè prouideatur, & communi atq; vnanimi reliquorũ Regum ac Principũ consilio, Hispanorum conatus atq; animi frangantur, propediem fore, vt eorum viribus per communem socordiam in immensum auctis, serò & frustra se sint obiecturi, qui commune hoc Christiani orbis incendium ad se nihil dum putant pertinere: ac proinde, rati se, si quid in suis finibus tentetur, facilè vim omnẽ esse domesticis armis propulsaturos, vicinorum Belgarũ cladem imminentẽ otiosè spectant: Neq; vident hac sua socordia Hispanicæ ambitionis ac superbiæ flammas accensas ea capere incrementa, quibus pòst, & ipsorum tecta & vniuersi orbis Christiani omnes prouinciæ, ditiones, ac regna breui sint conflagratura. NEQVE enim est quòd quis existimet, Brabantiæ, Flandriæ, aut Hollandiæ regionibus, huius incendij faces conpressas posse coërceri, cuius iam non scintillæ, sed ardentes flammæ, non modò Italiam, sed Galliam, Angliam, Scotiam, & Germaniam ipsam, atq; vniuersum deniq; terrarũ orbem, longè lateq; peruagatæ incenderunt. Atqui ne Hispani quidem ipsi dissimulant, orbis terrarũ Monar-

chiam

chiam fato sibi deberi: vtpote quorũ virtus ac fortitudo nouum, atq; ante incognitum terrarum orbem, armis subactum, legibus atq; institutis ornarit, moribus ac disciplina expoliuerit, & Catholica deniq; ac Romana religione imbuerit. Sui esse muneris prædicant, constituta Monarchia, reliquos Christiani orbis populos ad eandem fidem ac disciplinam adducere, & omnes de religione controuersias, nominis sui atque Imperij terrore, armorumq; virtute componere. Hæc illi non modò palàm dictitant, quotidianisq; sermonibus vsurpant: sed re ipsa, & omnium consiliorum, actionum, rationum, rerumq; gestarum certissimis atq; indubitatis jndicijs apertè confirmant. Nihil enim aliud agunt, nihil spectant, nihil cogitant, quàm vt subactis semel Belgij populis, sedē ibi belli statuant, vnde quàm minimo negotio, & in Germaniam, & in Angliam, & in Galliam, quoties adlibuerit, perrumpant. Et primùm quidem in eos suppliciũ statuant, quos suis studijs minus fuisse fauentes, vel leui suspicione indicabunt: Atque inde porrò reliquis Christiani orbis Regibus ac populis, quodcunq; videbitur pro libidine imperent, & si qui dicto minus erunt audientes, eos à finitimis desertos, & hostili manu vndiq; cinctos, infestis armis opprimant, & sub iugum seruitutis mittant. Eò sua omnia consilia, rationes, conatus, iam inde vsq; intenderunt, ex quo oppressa armis Italia, non modò in Germaniã, Religionis instaurandæ prætextu, fecère impetum, sed etiam orbis Christiani Monarchiam omnem sibi subijcere tentarunt.

Quod quidem vt perspicuè intelligatur, operæpretium erit, nos hîc vobis, Potentissimi ac Serenissimi orbis Christiani Reges, Principes atq; Ordines amplissimi, Hispanicorũ consiliorum, institutorũ atq; actionum omniũ seriem, inde vsq; à primis initijs ad hæc tempora, ordine ac breuiter explicare: ex qua mens eorũ atq; animus, & spes omnis atq; institutum perspicuè elucescat: vt ita communi malo, cõmunibus consilijs remedium opportunũ maturè quæratur. In quo nihil equidem dicam, nisi quod in omnium oculis positum,

B tum,

tum,& quasi in quodam amplissimo orbis theatro gestum,nemini poterit esse obscurum. Quod quidem ego dum vobis ob oculos pono,viri Principes, quæso paulisper attẽdite,atq; animũ ab õni præiudicata opinione ad cognoscendã rei veritatẽ,diligẽter aduertite.

Postquam itaq; gens Hispanica Ferdinandi virtute Maurorum jugo liberata,longoq; armorũ vsu atq; exercitatione roborata, reliquis se gentibus ac populis bẽllica laude, vel superiores, vel certè pares esse posse statuerunt, continuò ad occupandã Italiam animũ adiecerũt: præsertim cùm ab Arragonijs,qui olim ex Hispania oriundi sedes suas Neapoli fixerant, ad subsidium contra Gallos vocati,florentissimæ ditionis amplissimã vbertatem, atq; omniũ rerũ redundantem copiam oculis atq; animo lustrassent: & iam Siciliam insulam ad importandos commeatus, traijciendasq; militũ copias,& ad omnia deniq; belli gerendi sustentandiq; præsidia longè oportunissimã, Gallis etiam multo antè tempore ereptam tenerẽt. Itaq; deserta eiectaq; Alfonsi stirpe,cum Gallo fœdus ineunt,& de repartienda inter se vniuersa prouincia paciscuntur. Ex quo cùm Gallos ad belli procurationem segniores cunctantioresq; factos viderent,orta de finibus contentione, acrius bellum instaurant, ita tamen vt non multò post,opera Philippi Archiducis (cui filia nupserat Ferdiãndi)pacis nouæ conditiones propositæ sancirẽtur, quo stratagemate Gallicis subsidijs quæ iam in procinctu erant, remoratis, à Consaluo reliquiæ Gallici exercitus ad Gariglianum flumẽ penitus cæsæ fuere ac profligatæ,atq; ita Gallis omnibus Neapolitano regno procul eiectis, Hispani oportunissimã belli sedem, ex qua Italiæ toti imperarent,collocatis præsidijs, & substructis arcibus ac munitionibus occupant. Cùmque iam sub idẽ ferè tempus, authoritate Pontificis Romani, vastissimis illis Indiarũ regionibus inter Lusitanos & Castellanos repartitis,vniuersam Americã,atq; Indiæ occidentalis amplissimũ complexum,admirabili & nunquam ante audita crudelitate vastatum,imperio suo subiecissent,& simul inferioris Germaniæ,quæ Belgicam Galliam attingit,Principes ac ditiones

tiones

tiones affinitatis necessitudine sibi coniunxissent, rati iam se habere ærariū vnde belli gerendi facultates depromerēt, partim propter auri atq; aromatū incredibilem copiam, quæ ex Indicis nauigationib: in singulos propè annos aduehebatur, partim ob merciū innumerabilem transuectationē, quæ à Belgicis ac Batauicis mercatoribus ac nauiculatoribus cum Hispanijs instituta, vectigalia mirificè auxerat, ad reliquā Italiam sibi subiungendā animum adiecerunt, ac proinde Insubriā vniuersam, feracissimā certè ac florentissimā Italiæ partem, sub specie auxilij Sforziæ ferendi, Gallis ereptam, mox etiam Sforzia oppresso occupatā Hispanicis præsidijs firmarūt. Florentiæ, Senæ, Pisæ, atq; adeo vniuersæ Hetruriæ statum commutarūt, imposito illis Duce, quem suis partibus ac studijs addictum norant. Parmam & Placentiam arcibus & præsidio firmarunt. Genuam, Ligustici Maris portum factionibus ac dissidijs domesticis agitatam, confirmata Dorijs authoritate atque imperio, sibi addixerunt.

Deniq; varijs artibus vniuersam propè Italiā sibi addixerūt: extremos certè illius vtrinq; fines penitus manciparūt. Et necdū satiata regnandi cupiditate, cùm multos etiamnum restare principes ac populos interiectos cernerēt, qui non modò ipsi essent Hispanæ gentis imperium detrectaturi, sed alijs iam subactis populis, vindictas ad libertatem fortasse etiam daturi, putarunt eâdem sibi via propulsandum hunc esse metum, quam pridem ante in ipsis Hispaniæ visceribus ad liberrimam Arragoniorum gentem penitus edomandam tenuerant, cùm nimirum, iniecto Inquisitionis fræno, & proceres atq; ordines in regni comitijs libertate suffragiorum spoliarunt, & prouinciam omnem insignibus immunitatum præsidijs atq; ornamentis nudarunt, & populum denique vniuersum acerbissimo tyrannidis terrore oppresserunt.

Itaque omni studio & contentione primùm Neapolitanis, mox Mediolanēsibus & Siculis alijsq; finitimis gētibus, Inquisitionē, religionis catholicæ tuendæ prætextu, obtrudunt. Sed cùm generosis

animus obfirmatè obsistentibus minùs id succederet ex sententia, suppresso ad tempus Inquisitionis nomine, alias ad perficiendum institutũ technas conquirunt. Iungit se Rex Philippus arctissima fœderis necessitudine cum Pontifice Romano, cuius & imperiũ est amplũ in Italia, & authoritas apud omnes sacrosancta. Ei se spondet religionem catholicam Romanã non modò sartam tectam in suis ditionibus tueri, sed in alienis etiã velle studiosè instaurare: & se fœderis contra Lutheranos initi principẽ profitetur: hac ratione & Hispanici imperij inuidiã eleuari, & Italos principes in fœderis societatẽ partim studio partim metu ascitos, arctiùs deuinciri posse sperat. Accedit Iesuitarum crescẽs passim sub idem tempus authoritas ac potentia. His enim vsi corycæis atq; exploratoribus, seu Inquisitionis familiaribus, non modo in singulas principũ ditiones, sed in ipsa etiã tecta & penetralia viam sibi patefaciunt, eorumq; animos tum pietatis existimatione ac religionis reuerentia, tum fulminũ Pontificiorum metu, à rerum nouandarũ studio absterritos in officio retinent, & alteros alteris inter se inuisos ac suspectos reddunt. Eorundèmq; opera atq; ambitione muneribus ac præbendis Ecclesiasticis ex vsu ac re sua in quos velint repartitis, Hispanici nominis potentiã ac terrorem mirificè stabiliunt. Ita nuper Venetã Remp: tum submissis Inquisitoribus, tum iniecta de Aquilegiano patriarchatu cui velint decernẽdo controuersia, paulatim sibi addicere tentauerunt, & iampridem reliquos propè omnes Italiæ principes, & verò etiam eos qui genti Hispanicæ paulò viderentur infensiores, his artibus edomitos, quàm obsequentissimos sibi reddidere.

Eadem porrò regnandi cupiditate ardentes, ijsdemq; confisi strategematis, iam olim, cùm Carolo quinto Electorum suffragijs Germanici Imperij moles esset imposita, primùm quidem Galliæ regnũ infestis ex Belgij armis & sæpè & grauiter diuexarunt, Mox verò in ipsa Germaniæ superioris intima viscera, religionis Pontificiæ instaurandæ prætextu, impetum fecerunt, victisq; prælio Protestan-

testantium Ducibus, de illa vndiquaq; occupanda, & suæ dominationis iugo subiungẽda seriò cogitarunt, ac proinde munitissimas quasq; arces atq; oppida in ipso Germaniæ vmbilico Hispanico præsidio cõmunierũt. Sed cùm neq; eorum ambitiosissimis studÿs Caroli Imperatoris æquitas satis responderet, neq; ea quæ occuparant loca, & longo remota interuallo ab Hispanÿs, & fortibus vndique ac bellicosis cincta gentibus diu se posse tenere animaduerterent, & iam singulari Mauritÿ virtute atq; armis inde pulsi, superiorẽ omnẽ Germaniã relinquere cogerentur, & in Gallia iam sæpius renouata bella optato successu carere cernerẽt, optimam quidẽ illam, quam certa spe deuorarant, prædam é faucibus sibi ereptam grauiter ferentes, paulisper substiterũt, donec post Caroli quinti ex Belgio discessum, ambitioso, superbo, & verè Hispanico Philippi Regis ingenio ad suas cupiditates abusi, alia sibi via, quod pridem instituerant, aggrediendũ decreuerunt. Animaduerterant enim se neque in Germaniã, neq; in Gallias, posse quoties adlibuisset exercitũ ducere: Et si pòst duxissent, commeatũ ac belli gerendi facultates primo quoq; die defuturas, nisi occupatis & in suam potestatem redactis Hollandiæ ac Zelandiæ portibus, constitutoq; in reliquis Belgÿ prouincÿs Hispanico præsidio, ac imperatis quibus opus esset stipendÿs, & belli quoties vellẽt inferendi, & eiusdẽ quamdiu videretur sustentandi, prorogandiq; sedem oportunã delegissent. Cúm autem se id saluis gentis legibus atq; immunitatibus ægre posse impetrare viderent, propterea quòd ex illarum sanctionibus, exteris gentibus exclusis omnis Reipubl: administratio penes indigenas esset, & nulla ciuitatibus vel vectigalia, vel præsidia, nisi ex ordinum consensu imponi possent, omnino statuerunt antequam vlteriùs Imperÿ ac dominationis limites propagarent, illas Belgÿ prouincias esse arctioribus imperÿ habenis coërcẽdas, suisq; illis legibus, institutis, immunitatibus ac priuilegÿs, & cunctis denique tum libertatis firmamẽtis, tum præsidÿs dignitatis spoliandas, vt ita erectis pro arbitratu suo ac extructisq; arcib9, imperatisq; vecti-

 galibus

galibus ac ſtipẽdijs, ex florentiſſima prouincia ſedẽ belli ad ſua ſtudia oportuniſſimam conſtituerent, ex qua deinde aliquot Hiſpanicis legionibus firmata, & ſuæ fidei penitus mancipata quocunque inde adlibuiſſet, impetum facerent.

Ex eo itaq; tempore, õnia ſua conſilia, omnes rationes, õnes deniq; actiones ac ſtudia huc intenderũt, vt in Belgio qua vi, quaq; iniuria præſidia Hiſpanica per prouincias, ad decẽ (vt minimũ) veteranorum militum milia repartirentur, quib: indigenarum Gallorum militũ robur adiungerẽt, eoſq; ordinarijs equitum turmis, quas in Belgio ſemper paratas, inſtructaſq; ex ritu veterum illius prouinciæ Ducum ac Principũ Rex habebat, communirent: eas deniq; vel deuincta ſibi per fœdus atq; amicitiã Germani cuiuſpiã fide atq; opera, vel certè occupata Germaniæ vicina aliqua ciuitate, equitatu Germanico, quoties ita ferret vſus, roborarent.

Ad hanc rem Ericum Ducẽ Brunſwicenſem per initia delegerunt, quem annua penſitatione oblata, quaſi quodã authoramento, Philippus Rex fidei ſuæ deuinxit: eodemq; tẽpore de Colonia, vel Monaſterio occupando conſilia inierunt. Sed cùm Belgij ordines Hiſpanica præſidia obſtinatè recuſarent, eaq; ipſa, quæ tum ex belli Gallici reliquijs ibi manſerãt, deduci importunè flagitarent, pecuniam imperatã niſi id fieret, obfirmatè renuentes, oportunitas illius cladis, quæ in Africa ſub idem tempus ad Gelbes extitit, qua quidem legiones Hiſpanicæ propè ad internecionẽ deletæ ſunt, effecit, vt quam Belgarum petitionẽ Rex Hiſpaniæ ferebat indigniſſimè, & verò etiã quaſi atrox rebellionis crimẽ graui ſupplicio mulctandã decreuerat, eam rerũ neceſſitate victus, non planè ſibi ingratã eſſe ſimularit, & præſidia Hiſpanica ex Belgio deduci paſſus ſit, vt Italiæ & Hiſpaniæ fines, & quas in Africa tenebat munitiones, ab Afrorũ & Turcarũ irruptione cõmuniret: Sed certo tamẽ conſilio ac decreto (quod ne ipſe quidem potuit diſſimulare, & Hiſpani etiã ſcriptis editis teſtati ſunt) vt prima quaq; noua occaſione, infeſta Hiſpanorũ præſidia eò iterũ ablegarẽtur, quorũ vi atq; armis, & illa (vt arbitrabatur) Hiſpanico nomini inuſta macula elueretur,

& vniuersæ gentis Belgicæ libertas arctioribus imperij frenis coërceretur. Ad eam rem perficiendã, nulla se obtulit occasio speciosior quàm religionis Romanæ constituẽdæ cõstans atq; inuictum Regis Philippi studiũ, cura, sollicitudo. Itaq; ex Hispania datis subinde literis, grauiter queritur, rem illã neq; Parmensi neq; procerib: ac magistratibus cordi satis esse. Omninò se videre nisi violẽtiora atq; acriora adhibeantur remedia, Catholicã religionem in Belgio breui pessum iturã. Id verò se nequaquã passurũ esse, sed omniũ regnorũ ac ditionum reliquarum facturum potius iacturã. Itaq; planè ac seriò velle, vt edictorũ de religione acerbitas, sine vlla dissimulatione ad vnguem obseruetur, nullaq; de causa vel tantillum remittatur, sed acriùs etiam intendatur. Ad eam rem, noui per prouincias Episcopi vndiq; instituantur, qui munus Inquisitorũ exequãtur strenuè: ijs omnib: præsit Granuellanus Mechliniensis Archiepiscopus, qui iam à Pontifice Galerum Cardinalitium acceperat, & propter intolerabilem ambitionem atq; effrænem dominandi cupiditatem, apud omnes ordines grauissima inuidia flagrabat. Episcopis autem illis, vt eò gnauiùs muneri inquisitorio intenti essent, præda distribueretur ex manubijs reliquorum ecclesiastici ordinis beneficiorum, quos aiebant nimiùm esse remissos in persequendis mulctandisq; hæreticis: simulq; summa daretur potestas Iudiciorum in omnib. ijs causis, quæ vel palàm, vel obliquè ad religionis negotium spectare viderentur. Atq; ita vno tempore, vnaq; opera, omnes gentis ordines pariter offendebantur. Nam & proceres grauiter ferebant Reipub: procurationem sibi ereptam, in vnum hominem nouum, atq; exterum Granuellanũ conferri: Nobiles indignè ferebant summũ de suis capitibus, & fortunis omnibus judiciũ penes aliquot homunciones obscuros, viles, atq; inopes, cõtra morem patriũ fore, quos intelligebãt suis facultatib. inhiãtes, facilè criminãdi occasionẽ ad suã perniciẽ esse aucupaturos: Vrbiũ magistratus fremebãt, judicia cõtra leges ac iurata à Principe priuilegia ciuitatib. eripi, & mãdari hominib: nullius pretij, qui & extero principi Põtifici nimirũ Romano, sacramẽto obstricti essent,

&iam antè infinita auaritiæ & crudelitatis specimina edidisset: Vniuersa deniq; plebs lupos fortunis suis inhiantes pro pastoribus datos sibi querebatur, ita vt infiniti mercatores de patrijs sedibꝰ deserendis cogitarēt, & verò etiam innumerabiles in exteras regiones cōmigrarent. Ea cum varijs supplicationibus, libellis, nuntijs, ac legatis ad Regem referrentur, omnesq; ordines studiosè intercederēt, vt ne tanta rerum innouatione populo fidelissimo præberetur occasio de antiqua fide ac beneuolentia in Principem quicquam remittendi, omnia eorum postulata Rex non modò obstinatè respuit, sed voluit etiā Tridentini Concilij decreta, quibus omnia penè iura patria labefactabātur, sanciri. Videbat enim adesse iam occasionē diu multumq; expetitā. Etenim futurum, vt vel si dicto parerent, Inquisitorum potestate semel constituta, conuulsisq; legibus atq; institutis patrijs, haud difficilè tollerentur è medio, qui vel authoritate, vel gratia apud populum valerent: atq; ita Hispanica præsidia, & noua Reipublicæ forma introducerentur: vel si renuerent, læsis iam omnibus peræquè ordinibus, tumultus aliquis necessariò oriretur, ad quem coërcendum præsidia mittenda censerentur: vel quoquo modo res caderet, obstinatè neglectū Regis mandatum, quasi atrox læsæ maiestatis crimen satis causæ ad gentem omnem ferro atq; armis mulctandā videretur. Neq; fefellit consilium euentus. Cùm enim ex flore Nobilitatis nonnulli oblato in Curia libello supplices retulissent, quàm esset illud Regis institutum & Reipub. perniciosum & ipsi Regi damnosum, & sibi periculosum, rogassentq; vt tantisper Inquisitionis illa promulgatio differretur, donec de eorum postulatis, Rex ipse in Hispania per Legatos, viros ex summo ordine primarios cognouisset, plebs hac occasione maiorem aliquam sibi libertatem concessam rata, religionem Euangelicā, quæ Regi atq; omnibus Hispanis erat inuisissima, cœpit, licentiosiùs fortasse quàm par esset, profiteri, ac publicè exercere. Hac occasione tam speciosa, Rex primùm quidem vniuersum illum nobilium ordinem, qui libellum obtulerant, maie-

statis

ſtatis damnauit. Legatos qui ad ſe in Hiſpaniam ex Parmenſis proregina mandato veniſſent, capite mulctauit: & ſimul legiones veteranorum ex Hiſpania Duce Albano miſit, qui proceres ac nobiles omnes, qui Hiſpanorum ſtudijs minus fauiſſent, religionis prætextu è medio tollerent: in optimos quoſq; capitis pœnam ſancirent: plebem vniuerſam grauiſsimis oneribus, vectigalibus ac ſeruitute duriſsima mulctarent: in vrbibus atq; oppidis arces conderent: deniq; ordines ac Magiſtratus authoritate, Nobilitatem dignitate ac ſplendore, populum fortunis, ciuitates legibus, immunitatib. & antiquis priuilegijs, vniuerſam deniq; prouinciam omnibus ornamentis ac præſidijs nudarent: atq; ita Hiſpanicis illis de belli ſede, in Belgio inſtituenda, conſilijs viam aperirent. Quæ quidem omnia quàm ſedulò ac diligenter Albanus præſtiterit, cùm in omnium oculis ac luce verſetur, nihil attinet commemorare. Atqui non ad Belgij prouincias (quæ certè imperium minimè detrectabant) ſubijciendas, ſed ad Hiſpanicam in Europa Monarchiam ſtabiliendã eam manifeſtè ſpectauiſſe, an poteſt cuiquam eſſe obſcurum, qui quidem eorum conſilia, rationes, actioneſq; omnes volet aduertere? Nam initio quidem ad Albani aduentum, Coloniam ad Rhenum vrbem, eo prætextu, quòd Regis Hiſpaniæ perduelles hoſpitio ac ciuitate donaſſent, inuadere cogitauit, & ſimul eodẽ tempore Monaſterium, VVeſtfaliæ oppidum, ſuæ poteſtati ſubiungere. Quod quidem, niſi Auraicæ Princeps comparatis ex Germania copijs eius impetum & conſilia interuertiſſet, vtrumq; haud dubiè confectum vno tempore vidiſſemus. Neq; tamen propterea deſijt, Colonienſibus mandata quæ vellet præſcribere, & Senatum grauiſsimis comminationibus ad obſequium cogere. Cum Treuirenſi, qui eo tempore ſuum illi obſequium ad Regis Hiſpaniæ conſilia atq; inſtituta conficienda pollicebatur, primùm quidem ſecretò tractare in perniciem illuſtriſsimi ſanctæ memoriæ Comitis Friderici Palatini: mox verò etiam contentionẽ ſuſcipere de vrbe Treuirenſis ditionis præcipua, quã in Regis Hiſpaniæ protectione eſſe

C conten-

contendebat. Cliuensi Duci Consiliarios eos dare, qui in eius ditionibus non aliter ex præscripto imperarent, quàm si suæ ditioni subiectas Rex Hispaniæ tenuisset. Embdanum Comitem clientelæ nomine beneficiariũ sibi reddere. Leodiensibus arma, tela, commeatum atq; auxilia imperare, & in omnibus deniq; finitimis illis populis merum imperium exercere. Mox autem Serenissimæ Anglorum Reginæ, mercatorij contractus nomine, controuersiam mouerunt. Anglos omnes qui in Belgio essent, arcta custodia coërcuerunt. Reginæ, quos vellet in Anglia proscribi, atq; exilio mulctari, edixerunt. Ipsius Anglicani regni perduelles, homines nefarios & conspirationis in Reginam factæ conuictos, non modò finibus atq; hospitio exceperũt, sed etiam muneribus ac largitionibus, annuisq; pensitationibus locupletarunt. Scotiæ Reginã ad res nouas moliendas varijs artibus concitarũt: eosq; qui Scotiæ Proregem nefariè trucidarant, etiam præmijs atq; honoribus affecerunt, eorũq; opera, consilio, manu ad multas res vsi sunt. Quid? quòd ipsam Reginam Pontificis Romani diplomate, hæreticam atq; illegitimam regni hæredem pronunciari curarunt, nefarijsq; conspirationibus in ipsius regni visceribus excitatis in vitæ discrimen adduxerũt, regnumq; ijs qui vellent diripiendum occupandumq; publicarunt? Sigillatim autem Ioanni Austriaco datum est negotium, vt rebus in Belgio constitutis, ferro atq; armis Angliam inuaderet: Scotiæ Reginam in matrimonium duceret, cum qua regnum Angliæ, Scotiæ, atq; Hyberniæ sibi vendicaret. Quod cùm renouato cum ordinibus bello minimè successisset, iterum alia via per Hyberniã tentandum esse putauerunt. Missæ sunt itaq; Pontificis quidem Romani nomine, instituto autem ac voluntate Philippi Hispaniarũ Regis, in Irlandiam, Italorum & Hispanorum copiæ, quæ ex illa Insula, quam se fidei suæ addictam sperabant habituros, in Angliam porrò impetu facto, in suam potestatem vniuersum illud regnum subijcerent. Et nisi Ducis Albani rei difficultate perterriti consilio, Philippus Rex eam rem in meliorem temporis oportunitatem

diffe-

differendam decreuisset, iam pridem vniuersa belli moles in Angliam translata esset: vt nimirum illa primũ occupata, atq; ea ratione Oceano Gallico & Britannico in potestatem redacto, facilior esset Belgij opprimendi ratio. Galliam porrò interea per teneram Regum ætatem, varijs dissidijs fluctuantem, omni studio, arte, industria, omnibus deniq; machinis intestino bello implicarunt, vt florentissimũ illud potentissimumq; regnum, domesticis armis ad internecionem propè attritũ, possent sine multo negotio, cùm vsus ferret, opprimere. Interea autem quas illi ciuilibus ijs bellis faces submouerint, quæ auxilia subministrarint, quæ dissidia excitarint, quæ partium studia, factiones, simultates, fœdera, conspirationes ad fouendum illud miserum incendium excogitarint, quid attinet dicere? cùm ipsi Regi Christianissimo notum sit, illos non semel populos sibi subditos ad defectionem & ad arma contra se capessenda sollicitasse. Et ne quis illud religionis Catholicæ zelo factum autumet, etiam ipsos religionis Euangelicæ propugnatorum ac Principum animos ingentibus pollicitationibus, muneribus ac pecunia pertentasse. Cùm ad eius majestatem sæpenumero certis indicijs relatum sit, quas illi machinas ad priuatos multos ciuitatum ac portuum maritimorum præfectos corrumpendos, & ab eius fide alienandos adhibuerint: quòd ipsum etiam Nauarræ Regem promissa pecunia ad dirumpenda pacis fœdera studiosè sollicitarint, & ne quidem à Regis fratre Serenissimo Andiũ Duce in fratris ac totius regni perniciem armando, sollicitandoq; abstinuerint. Et cùm eum suis cupiditatibus minùs obsequentem cernerent, veneno ac submissis sicarijs è medio tollere tẽtarint, vt interea omittam pensionariorum, quos vocant, numerum, non modò ex Iesuitarum & Inquisitionis corycæorum grege, sed ex alijs stipẽdiarijs, quos non modo apud Galliæ Regem, sed apud omnes ferè Christiani orbis Principes ac populos ex intimis & maximè arcanis consilijs suæ fidei addictos habet Rex Hispaniæ, qui quoties opus sit, Rempub. turbent, subditos ad arma concitent, consilia aduersa dissipent, &

 quod

quod sibi ex vsu sit, decernãt. Sunt enim hæc plana, aperta, & verò ipsis etiã Regibus & Principibus, in quorum perniciẽ comparantur, multò notissima. Et nemo tamen est, qui vel hiscere quidẽ audeat vel mutire. Tantus scilicet omnium animos Hispanici nominis terror occupauit. Nam quid ego de Germania nostra dicam? quæ cùm in omnium maximo versetur periculo, & propè iam Hispanicæ ambitionis gurgite absorpta sit, omnium tamen maximè secura periculum negligit, & vicinorum tectorum incendiũ iam vsq; ad intima sui ipsius viscera peruagatum, nihil ad se pertinere putat: ita quæ & suam priuatam, & communẽ orbis Christiani libertatem olim omniũ strenuissimè tutari solet, ad re[illegible] Hispanicæ seruitutis jugum, videtur omniũ ignauissimè obtorpuisse.

Sanè habet in Germania Philippus Hispaniæ Rex non iam occultos exploratores aut pensionarios, qui Principum cõsilia, atq; arcana ad se deferant: sed publicum assessorem in Camera Imperij, per quẽ de caussis omnibus ac negotijs Germaniæ cognoscat, & tanquam aliquis vnus ex Germaniæ Principibus dijudicet. Sedet etiam per legatos in omnibꝰ Imperij consessibus, omnia Comitia perlustrat, omnia deniq; arcana explorat, neq; minus habet perspecta quàm ipsi Germaniæ septẽ viri Electores. Quo quid potest esse indignius, quid Germanico nomini contumeliosius, quid aut libertati insidiosius, aut perniciosius saluti, quàm nullũ existere Imperij in Germania consessum, nulla Comitia, nullum Senatum, nullum ordinum conuentũ, ac ne commune quidem Iuris ac justitiæ tribunal, nisi inspectante, cognoscente, ac propemodum judicante, imperanteq; Hispano? Quid ita? quia videlicet circuli Burgundici nomine, qui inter Germaniæ circulos censetur, etiam inter Imperij Germanici membra habendus est Rex Hispanus. Quid hoc quæso est, Illustrissimi Principes, nisi vestro nomini, authoritati, gloriæ apertè illudere, & vobis videntibus, scientibus prudentibusq; seruitutis Hispanicæ capistrum imponere? Anno à Christo nato post mille quingentos, quadragesimo, ni fallor, octauo, cum vi atq; armis op-

pressam

pressam teneret Germaniam ...
armatis Hispanicis atq; Italicis legionibus septus, Comitia indixit: Retulit multas, in inferioris Germaniæ quæ Galliam attingit parte, esse tum vrbes, tum prouincias, quæ antiqua lege & consuetudine à Camera Imperij iura solerent accipere, ad Germaniæ cõmune tribunal prouocare, & deniq; in Germaniæ circulis atq; imperio cẽseri. Ex quo cùm sæpe variæ orirentur controuersiæ, velle se vna opera & litibus finem imponere, & Germaniam beneficio afficere: ac proinde decernere, vt posthac omnes omninò, quas tum in Germania inferiore, tũ in Gallia Belgica prouincias ac ditiones tenebat, in vnum Imperij circulum redactæ, Burgundici circuli nomine cẽserentur. Eo nomine, se suosq; posteros Imperio pensaturos, quantũ ad belli Turcici vectigalia soleant pendere duo Electores, de cætero vniuersam illam ditionem non tantùm ab omnib: imperij indictionibus collectis, ac subsidijs liberam fore, sed etiam omni Cameræ jurisdictione, legibus, atq; edictis Imperij solutam: hæc scilicet est merces spoliatæ nostræ Iurisdictionis, auctoritatis, Imperij: Hoc est seruitutis authoramentum. hac enim pecuniola prostituta est sacrosancti huius Imperij dignitas ac libertas, dataq; extero Principi, cui nulla nobiscũ nec generis, nec vicinitatis, nec linguæ, nec juris necessitudo intercedit, potestas in nostra Comitia irrumpendi, in nostris consessibus sedendi, & in Camera Imperij sententiam dicendi, omnia deniq; nostra consilia, rationes, arcana perlustrandi, explorandiq;. Quòd si in seruitute, etiamsi neq; superbus, neq; molestus sit Dominus, tamen miserrimum est, posse esse, si velit, quis non videt miserrimam profectò esse nostram Germaniã, in qua Rex Hispanus, si velit, ex arbitrio possit imperare? Quãquã quid attinet dicere si velit, posse, cùm iam eum longè lateq; in Germania imperare omnes videant? Quid enim hac Burgundici circuli constitutione consecutus est Hispanus? Vt non iam in Burgũdico solùm circulo pro libidine dominetur, sed Westphalico etiam, qui certè vnus ex præcipuis ac fortissimis Germaniæ circulis est ha-

 bitus,

imperet, & quasi quida dictator præscribat: neq; quisquam sit, qui contrà mutire audeat. Hactenus enim eius Imperio paruit ditio Leodiensis, paruit Cliuensis, ac Iuliacensis principatus, paruit tractus Coloniensis, ac vniuersa westphalia, Neq; tamen est hoc etiamnum imperio contentus, quin nouo etiã authoramẽto illa sibi penitus vult mancipare, & in omnes Germaniæ partes imperium vndiquaq; protendere. Vt enim taceam quòd extremas ferè omnes Germaniæ oras inde vsq; ab Alpium radicibus ad oceanum Germanicum tenent ij, qui sunt eius obsequijs addictissimi, neq; imperium refragari ausint: vt nihil dicam quòd qui arctissimis fœderis, sanguinis, nominis, familiæ, affinitatis necessitudinib: cum illo sunt colligati, in Histria, Carinthia, Croacia, & maxima Pannoniæ parte, & porrò in Bauaria imperium habẽt. Fauces Lyci, Oeni, Danubij tenent: Augustæ Vindelicorum, Ratisbonæ, aliarumq; amplissimarum Imperij ciuitatum ceruicibus imminent: vt omittam etiam quòd Imperij ipsius clauũ in manu habẽt, qui ob Hispanici regni spem, Hispanicæ dominationi haud vnquam se opponent. Quis non intelligit, quo tandem spectet immẽsa ista atq; inexplebilis dominandi sitis, qua adolescentẽ Bauariæ Ducem Episcopum Frisingensem Hispanici Regis studio incitatũ, authoritate armatum, flabello incensum ardere omnes vident? quem nulli neq; amplissimi Episcopatus, nec principatus potentissimi possunt exsaturare? Is iam vno propè temporis momento eam sibi comparauit potentiã, vt multis quidem Europæ Regibus comparandus, omnib. certè Germaniæ Principibus metuendus jure videatur. Multa enim sunt atq; illustria in Europa regna, quæ neq; finium amplitudine, nec multitudine gentium, nec militum robore, neq; omniũ rerum copia, cum eius ditionibus comparari possint: neq; tamen conquiescit, sed Hispanicæ ambitionis æstro percitus, semper maiora ac maiora concupiscit. Iam enim præter amplissimos Episcopatus Frisingensem ac Hildeshemensem, etiam Leodiensem principatũ, & ditionis amplitudine, & gentis robore, & loci opportunitate nulli secundum, Hispanici Regis opera atq; impulsu obti-

nuit. Ei etiam Archiepiscopatum Coloniensem adiungendum putauit. Nam etsi hactenus semper Leodiensis ditio Hispanos telis, armis, machinis, milite, cõmeatu, atq; omnib. belli præsidijs non obscurè neq; dissimulanter juuit: quandiu tamẽ Coloniensis Electoris metu nonnihil retentus Episcopus, omnes animi latebras necdum sibi patefaciẽdas duxit, etsi re ipsa Hispaniæ Regis obsequijs suam omnem ditionẽ manciparat, verbo tamen neutralitatẽ præ se tulit. Iam verò, ne quid restaret quò minùs Rex Hispaniæ pro arbitratu posset planissimè imperare, Archiepiscopatum etiam Coloniensem, & summã Electoratus dignitatem, partim armis, partim comminationibus, partim Romani Pontificis authoritate, illi, aut potius illius nomine sibi procurauit atq; addixit. qua certè ratione non iam solùm ipsius Germaniæ armis ac viribus inferiorem illam Belgio finitimam Germaniam oppugnat: sed ad vniuersam etiam superiorẽ Germaniam imperio ac dominationi suæ subiungendam aditum sibi patefacit: omniaq; & Electorum & reliquorum Imperij Principũ vectigalia suæ potestati subijcit. Quæ quidem, illustrissimi Principes, vestræ dignitatis, vestriq; Imperij neruos ac præsidia meritò semper omnes duxerunt: quibus amissis & in exteri Principis potestatem hac noua Coloniensis Archiepiscopi electione redactis, quasi compedes ac numellæ vobis iniectæ sunt, quibus & belli gerẽdi (si necesse sit) potestas adimatur, & seruitutis iugũ, quoties Hispano adlibuerit, ceruicibus vestris imponatur. Nec enim iam est necesse Philippũ Regem Iulij Cæsaris exemplo pontis in Rheno construẽdi cura magnoperè distineri. Pons enim illi ac traiectus est ipsa Imperij vrbs, atq; Electoratus sedes Colonia, omnisq; Archiepiscopi ditio, quæ huius nutui ac voluntati non secus ac suo parebit Principi. Quid igitur iam reliquũ est, quominùs vniuersæ Germaniæ Hispanus imperet, edicta quæ velit præscribat, & in quoscunq; adlibuerit armis impetum faciat? Nullum fortasse habet in Germanici Oceani faucibus portum, in quem ex Hispania (si necesse sit) classem mittat. Atqui & hoc prudenter cauit ne sibi deesset. Prætextu enim vel belli in Phrysios ge-

rendi, vel commeatus in Belgium importandi, Amasi ostium concedi sibi postulat: ad eam rem conficiendam negotium dedit Billiao Lusitano, vt sibi Embdanam ciuitatem à Comite Phrysiæ orientalis Edzardo, quem clientelæ nomine deinctū habet, ad tempus aliquod quasi commodato tradi curet. Eius beneficij præmium Groningam oppidum (quod quidem vndiq; Hispanorum manu cinctum, atq; omni commeatus oportunitate exclusum quoties lubebit facilè recepturus est) & simul Burgundiæ comitatus gubernationem, cum vectigalium ac reditus anni vsura, suis tamen præsidijs munitam illi pollicetur. Ita perficit vt oportunissima omnia Germaniæ flumina Danubium, Rhenum, Lycum, Oenipontem, Mosam, Mosellam, Amasim in sua potestate habeat, & quemadmodū per suos clientes, & necessarios terra sibi aditum vndiq; patefecit: ita in oceano nihil sit quod eius vel vires frangere, vel impetum possit retardare. Et quia postremò intellexit, quantam olim Carolo magno difficultatem ad res gerendas præbuerit inuictum illud Saxoniæ inferioris robur, & simul commeminit, vnam Magdeburgensium ciuitatē non ita pridem ab omni confœderatorum auxilio nudatam, Caroli V. Imperatoris inuictissimi parentis sui exercitū detinuisse, victoriam cohibuisse, ac vires deniq; fregisse, dedit operam, vt huic etiam periculo prouideretur, neq; quicquā planè esset quod in Germania imperiū eius posset remorari. Perfecit enim vt & Romanus Pontifex & ipse Imperator, præter ea quæ iam antè à nobis cōmemoratata sunt, Episcopatum etiam Magdeburgensem, hoc est, vniuersum Saxoniæ robur, eidem Episcopo sponsione addixerint. Nihil enim putat interesse per sese ne an per legatū, clientem inquam & consanguineum atq; affinem suis studijs addictissimum teneat: cùm habeat exploratum, illo Episcopo, sese quod volet, esse imperaturum. Neq; tamen his etiamdum se continet finibus.

Laborat enim vt illum totius Germaniæ Primatē creet, cujus nutu atq; authoritate omnia Ecclesiastica munera, dignitates, ac præbendæ in quos sibi adlibuerit, erogentur. Neq; adhuc persentiscitis,

citis, viri Germani, Hispaniæ Regem in Germania Imperium, non dicam ambire, sed iam occupatum tenere? qui Belgio deuicto portus omnes oceani, & Germaniæ fluminum ostia in potestate sit habiturus, vobisq; omnem nauigandi ac negotiandi facultatem quoties libebit, erepturus: qui Amasi etiam ostia sibi iamiam tentet subijcere: qui vestra omnia vectigalia & portoria in suam potestatem redigat: qui Cliuensibus, Iuliacensibus, Leodinis, VVestphalis leges atq; edicta præscribat: Coloniam Imperio suo parêre iubeat: cuius clientes, propinqui, affines maximos ac præstantissimos Germaniæ populos sibi subiectos habeant: qui ex Hispania in vestris consessibus & Comitijs sedeat & sententiam dicat: vestra omnia consilia, rationes atq; arcana perlustret: qui non modò quod vult iubeat, vetet, sanciat, imperet, sed pro arbitrio etiã Episcopos Frisingensem, Hildeshemensem vobis designet: Principes atq; Electores Imperij Coloniensem, Leodiensem, Magdeburgensem creet: qui deniq; Primatem Germaniæ imponat, per quem Ecclesiastico ordini in Germania amplissimo ac potentissimo imperet? & pro his omnibus, vnum vobis obtrudat, quem habet sibi & sanguinis & affinitatis multiplicib. vinculis obstrictum, & clientelæ nomine deuinctum, & beneficiorum acceptorum necessitudine, atq; alijs infinitis nominib. addictissimum, quemq; certò nouit, nihil nisi ex suo nutu, sententia præscriptoq; tentaturum, acturumue: quem deniq; propter varias ac multiplices, quæ illi cum alijs potentissimis Germaniæ Principib. intercedunt, controuersias, exploratum habet in Germania eiusmodi dissidiorum faces esse submissurum, quæ nisi cum totius sacri imperij ruina extingui nunquã possint. Nam cui potest esse ignota, vetus illa quæ huic est cum illustrissimis Brunsuici Ducibus, de mille supra vnũ pagis grauissima controuersia? quam certè silentio sopitam nunquam patietur conquiescere.

Aut quis nescit quanta æmulatione hæc Bauarorum familia de primi Electoratus iure ac dignitate cum Palatinorũ stirpe iam pridem contenderit? Quum sibi, suoq; nomini, genti ac familiæ primam illam ac summam Imperij Germanici dignitatem ereptam

D quiri-

quiritentur. Quæ certè controuersia cùm se hic tanta sentiet auctũ potentia, quantam illi Regis Philippi studium ac voluntas vobis tacentibus comparat, denuò excitata quãtas & quàm funestas Germaniæ Tragœdias pariet, quantam ad Hispanorum tyrannidẽ, & fœdam Germaniæ seruitutem fenestram aperiet, quantas deniq; clades atq; ærumnas miseræ nostræ atq; improuidæ patriæ adferet, quis non videt? Et tamen vos hæc omnia, Principes Illustrissimi, Amplissimiq; Imperij Ordines, non modò taciti cernitis, sed in vtramq; etiam aurem securè dormiẽtes, præbetis vos otiosos, ac suaueis finitimorũ calamitatis atq; excidij spectatores, & cùm incendium hoc parietem proximum fundamento tenus propemodũ exhauserit, & verò etiam vestra tecta atq; cubilia tacitè adlambens vehementer labefactarit, vestram nondum rem agi existimatis, neq; tam potentis, tamq; ambitiosi ac superbi Regis conatibus obsistendum ducitis? Quid verò reliqui Christiani orbis Reges, Principes atq; Ordines? Vna tenet omneis socordia, vnus veternus. Dũ enim vnicum Belgium eius se tyrannidi obijcit, omnibusq; Regibus, Principibus, atq; Ordinibus Christiani orbis, & auertendæ servitutis occasionem ac tempus largitur, & quam facilè Hispanicæ huius Monarchiæ fundamẽta labefactata euerti possint, suo exemplo commonstrat, nemo est qui rem sibi curæ esse declaret: sed quasi de industria potentiam Hispanorum ad suam quisq; perniciẽ certatim augere & corroborare studeat, taciti omnes patiuntur Belgas diuturnitate ac mole belli fractos, rebusq; aduersis tabescentes languescere, ita vt quid vel consilij capiant, vel rei tentẽt difficile possint constituere. Interea Galliæ Rex potentissimus, ob semel capta à fratre Andegauensi Duce improuida ac temeraria cõsilia, animo fluctuans, vicinum incendium longè lateq; peruagari cernit, sperans fortasse sibi satis fore virium ad suas res domi tuendas, conseruandasq; Ipse Andegauensis rerum suarum incertus, quid faciat, quidue sibi ex vsu sit, decernere non potest. Regina etiam Angliæ, ob occupatam Portogalliã & oceanum in Hispani potestatem redactum, attonita videtur obstupescere, neq; quid consilij capiendũ sit, decernere. Hispanus interea omni conatu ac viri-

bus Belgium premit, & pulcherrima concupitæ totius Monarchiæ fundamenta nullo intercedente jacit, ita vt iam nominis sui atq; imperij terrore aq; amplitudine extremos Orientis atq; Occidētis fines longè lateq; impleat,& quod est à Pontificibus Romanis Catholici Regis nomen consecutus,id verè ac re ipsa sibi proprium efficiat: quòd certè vobis quidem omen, Reges, Principes, ac populi Christiani, nisi prouideritis,extremam seruitutem, huic autem, quem vestra socordia in immensum crescere sinitis, Regi,Catholicam,hoc est, vniuersalem in omnes dominationem ac tyrannidem comminatur. Philippus quondam Rex Macedonum Græciæ meritò suspectus fuit, propterea quòd finitimos aliquot Thraciæ populos,& Græciæ oppidula suæ ditioni subijciens,reliquæ totius Græciæ libertati videretur insidiari: ac proinde censuerunt Athenienses ab vniuersis Græcis potentiam eius esse retundendam,imminuendamq; veriti ne quo flagrabat ambitionis incēdio, non modò Græcia omnis,sed Asia etiam vniuersa absumeretur.Neq; fefellit illos suspicio. Nam etsi Philippus morte præuentus, quod animo conceperat perficere non potuit,eum tamen veteranorum militum florē filio Alexandro post se reliquit,cuius robore vir adolescēs, non modò Græciam,sed etiam vniuersam Asiam,Syriam, Babyloniā, Persiam, Ægyptum sibi subiecit,& ad Indorum& Scytharum extremos vsq; fines, omnia longè latèq; depopulatus,tertiam illam post Persas orbis terrarū potentissimam Monarchiam breui temporis momento stabiliuit. Nos huius Philippi Regis Hispani neq; ambitionis æstum metuimus, nec redundantem potentiam imminuendā cēsemus,qui non vnum,sed propè infinitos varijs locis, atq; instructissimos habet à veteranis militibus exercitus:qui plus quàm triginta Hispanorum veteranorum millia in varijs præsidijs parata semper atq; instructa tenet: qui in Africam, Asiam, Europam Americam,atq; Indias omneis & eoas & occiduas imperij sui fines longè latèq; submouit: qui Othomannicā potentiam classe instructissima fregit: qui Lusitaniam omnem cum infinitis Oceani insulis, florentissimisq; regnis ac prouincijs imperio suo adiecit: qui

vniuersumItaliam orbis quondam dominatricē suo arbitratu moderatur: Africæ portus ac littora non pauca in potestate habet: vniuersum Oceanum quaqua versum occupat: Mediterranei maris insulas omnes præcipuas, ac portus suæ ditioni subiectas tenet: qui deniq; omnibus Christiani orbis principibus ac populis, quod vult, præscribit, & solo nominis terrore quicquid adlibuit exequitur.

Quòd si verò quis existimat eum tam amplo ac vasto contētū Imperio nihil esse amplius attentaturum, nisi quod iure & legibus possit vendicare, neq; in aliena Imperia aut regna per nefas facturum impetum, is profectò prudens sciensq; fallitur, & sibi ipse palpum obtrudens saluti suæ ac dignitati pessimè consulit. Primùm enim inexplebilis est regnandi cupiditatis sitis, atq; ardenti flammæ persimilis, cui quò plus alimentorum ingeritur, cò latiùs vagās plura semper absumit ac vastat, neq; quicquā vlla ex parte in confinijs intactum aut integrum esse patitur Deinde quis ex illa impotenti Portogalliæ occupatione non videt Philippū Regem nullis legibus, nullo iure, nullis deniq; sanctionib. teneri velle? Nam si quod sibi jus in regni illius successione arrogabat, cur leges armis perfregit, jura vi anteuertit, sanctissimorum Iudicum sententias flamma & ferro praeoccupauit? Antoniū Regem, Galliæ Reginā Matrem, Bregantij Ducem, & verò etiam ipsius Parmensis Principis filiū, ac reliquos deniq; omnes, qui de regni successione ambigebāt, nefariè delusit? Et adhuc iuris nomē aut religionē apud illum valere existimabimus, qui regnandi causa nullo se nisi armorū jure teneri, palàm atq; in totius orbis Christiani oculis testatur? Quid verò? qui data pecunia Turcā in Venetos confœderatos armauit, eorumq; impetum à suis finib. in Cyprum auertit, eumne vllis fœderum legib. teneri arbitrabimur? Qui neq; cum Indis, neq; cum Granatensib. neq; cum Belgis inita fœdera diutius quàm sibi ex vsu esset sancta habuit, eiúsne ardens ambitio fœderis aut juris vlla sanctione retinebitur? Sed quæ tandem illū iuris obstringat religio, quem suæ ipsius religionis præscriptum, & Pontificis Romani authoritas ab omni juris vinculo liberat? An verò quā nulla matrimonij leges ab incestu, nulla coniugij necessitudo ab adulterijs,

nulla natura vincula à parricidio, nullum deniq; fidei sacramentũ à periurio retinet, eius ardentem ambitionis flammã, regni propagandi studio incensum animũ, vltionis appetitæ insanum furorẽ, justitiæ aut juris frigida suffusa restingui posse arbitrabimur? Quasi verò Pontifici Romano minùs fiet integrum regni finium jura quàm matrimonij necessitudinem, quàm coniugij sanctitatẽ, quàm fidei sacramentũ obtenta bulla soluere? Quanquam quid attinet juris prætextu illius ambitionem oppugnare, qui ex jure & legib. in aliena imperia meritò se posse inuadere iampridẽ statuit? Ecquis enim est Regum aut Principum, reliquorumq; Christiani orbis Ordinum, in quem se Hispaniæ Rex non arbitretur iustissimam belli gerendi causam iam pridem habere? Galliæ Regẽ accusabit, quòd fratrem in suas ditiones armis irrumpentẽ, non modò non prohibuerit, sed milite, commeatu, pecunia, armis roborauerit, eoq; nomine hostem se prior declararit: quòd Reginæ matris nomine insulas suas Gallicis armis ac signis hostiliter inuaserit, classem suam oppugnarit, Antoniũ hostem ac perduellem, non modò regno atq; hospitio exceperit, sed armis etiam ac milite iuuerit: quòd Belgas ipsos omnib. Belli præsidijs, quoad potuit, sustentarit. Angliæ Reginam dicet primùm quidem esse hæreticam, & à Pontifice Romano proscriptã, deinde multis etiam rebus, & terra & mari decretis ac gestis hostilem erga se animũ prodidisse, hostes suos ac perduelles fouisse, & tum pecunia, tum cõmeatu ac milite iuuisse, classem hostilem in oceanum misisse, Antonio Lusitano auxilia subministrasse, aurum ac naues ex Indijs per vim subduxisse. Germanos Principes alios quidem causabitur Principi Auraicæ contra se auxilia tulisse, alios in Belgio etiã militasse, in alios per Frisingẽsẽ seu Leodiẽsem Episcopũ de finib. mouebit cõtrouersiã, in alios de iure Electoratꝰ: õnes autẽ vniuersim vel esse hæreticos, & à Ro. Pontificis obediẽtia desciuisse, vel certè cũ ijs, qui desciuerint, fœdus iniisse pronũciabit. Hos õnes Rom. Pontifex anathemate percussos armis ad obsequiũ cogi volet. An non erit hoc satis superq; iuris ad eos inuadẽdos, ei qui Pontificis Rom. mãdata ꝓ diuinis oraculis, ana-

themata fulminibus habeat? qui per se etiã religioni Euange. hostis sit infestissimus, eamq; tanquã humani generis teterrimã pestẽ oderit: qui omnes suos conatus, omnia studia, cõsilia, actiones, fœdera deniq; omnia ad illã delendam ac penitus extinguendã semper adhibuerit & qui cùm sit omniũ hominum ambitiosissimus, palàm tamen ꝓfiteatur malle se omniũ suorum regnorũ ac ditionũ iacturam facere, quàm vel minimã huiusce religionis scintillã inextinctã pati: qui deniq; Germanos ꝓpè omnes haud alio loco quàm Turcas, Paganos, aut Saracenos habeat. Quid verò Pontifex, an non arbitrabitur sibi æquè esse integrũ Germaniam anathemate percussam Philippo Regi diripiendã dare, atq; olim eius parenti superiores dedere Pontifices? Paulus tertius, eiusq; antecessor Clem. VII. Carolo V. anathematis fulmẽ intentarũt, ꝓpterea quod de religione dissidia putaret authoritate Cõcilij generalis, nõ armis esse decernẽda: optimũq; ac minimè ambitiosum Principẽ ad sumenda in Germanos arma, inuitũ ac diu reluctantẽ cõminationib. ac fulminib. suis tandẽ coẽgerunt: & nos existimabimus Philippũ Regem nullis Pontificũ flabellis incitatũ iri, vt se iure arbitretur Germanos in Romanæ fidei obsequium armis posse adducere? Quòd si verò quis existimat ad ꝓtestãtes hæc solùm pertinere, reliquos ab Hispanicæ tyrãnidis metu liberos esse, is cogitet, veteres olim Henricos, Othones, Fridericos, aliosq; summos, põtetissimos, atq; omni virtutis laude præcellẽtes viros, majores vestros, illustrissimi Principes, eandem cum Põtificib. religionẽ coluisse, neq; fulminũ Pontificiorũ cuspides minus ꝓpterea sensisse: cùm alij Pontificum nutu sua regna atq; imperia in exteros Principes translata viderint, alij eorũ vel pedibus proculcandã ceruicem subiecerint, vel ad genua capite ac pedib. nudatis supplices se ꝓuoluerint, vel deniq; iram grauissimis mulctis ac supplicijs auerterint. Cogitet satis causæ Põtifici Romano ad Hispaniæ Regẽ in Germanorũ perniciem armadum fore, quòd videat eos qui suã religionẽ ꝓfitentur, eandem tamen nõ modò adversus ꝓtestantes nõ tutari, sed multis etiã fœderib. ac varijs necessitudinũ vinculis cum illis coniunctos esse: cogitet deniq; cùm se Hispani sentiant Germaniã non posse vel suo imperio subijcere, vel

ad Pontificis Romani obedientiã armis adigere, nisi ad alios subigendos aliorũ operã vel fœderis nexu, vel clientelæ necessitudine, vel armorũ terrore sibi addixerint, õnino eam Germanis conditionem ac legẽ subeundã esse, vt vel fœdere atq; amicitia se Hispanis ad reliquos Germanos opprimẽdos coniungãt, vel ad hos ꝓpugnandos, & vniuersam Germaniã in libertatẽ vindicandam cõtra Hispanos arma sumãt. Quod nisi maturè fecerint, & præclara ista Belgicarũ rerum occasione vsi Hispanicæ potentiæ incremẽta inciderint, frustra suis posteà virib. singuli ruentem in suas ceruices immẽsæ tyrannidis molẽ conabuntur auertere. Est quidẽ, est inquã magna, viri Princip. Regis Philip. potentia. Sed est tamẽ eiusmodi, vt eius õnia fundamenta quemadmodũ vestra ac reliquorũ Principũ tolerantia, ne dicã socordia, nata adoleuerunt: ita vestra virtute, cõsensioneq; labefactata, nullo negotio sint ruitura. Omnes enim eius ditiones multis magnisq; locorũ interuallis inter se distæ iacent, & facilè est illis cõmeatum intercludere, auxilia interuertere, vires deniq; frãgere: modò vt ipsi vobis non desitis, modò vt Germaniæ intermedio vinculo Ital. cum Belg. necti non patiamini. Quod quidẽ eò erit facilius, quòd videatis omnes populos illi subiectos, immanem eius tyrãnidem exhorrescere, & nihil nisi rei gerendæ occasionem, qua se in libertatem vindicent, expectare. Videtis quãtulis viribus, quã parua manu, quàm cõtemnendis principijs, Aurasiaci Princeps magnos Hispanorũ exercitus, & vastos illos conatus irritos atq; inutileis reddiderit. Quãto tẽpore Belgij ꝓuinciæ omni auxilio destitutæ, atq; õnibus nudatæ præsidijs tanti Regis impetũ sustinuerint. quã ꝓpè abfuerit vt dudũ quidẽ Ioh. Austriacus, nuper autẽ Princeps Parmẽsis cum õnib. suis copijs ex õni Belgio eiecti fuerint: & nisi tum quidẽ intestinis dissentionib. pleræq; ꝓuinciæ à cõmuni fœdere desciuissent, nunc autẽ aulicorũ quorundã perniciosis consilijs Dux Andegauensis fortunã, quã in manib. habebat, elabi sibi passus esset, nõ modò è Belgio decessuri fuerint Hispani, sed imperij sui fines intra Iberũ fortasse terminaturi Itaq; nec est, Illustrissimi Principes, quòd Hispanici imperij terror à re fortiter gerẽnda, vindicãdaq; cõmuni libertate vos absterreat,

neq; quòd eorum potentiæ contemptus securos aut segniores efficiat. Nihil Regis illius vobis oberit potentia, si maturè prouideritis, si res Belgicas non neglexeritis, si Billiai conatus ab occupando Amasi ostio vestra authoritate atq; imperio fregeritis, si ardentem Ducis Bauariæ ambitionem, eiusq; erga Hispanicum nomen studium coërcueritis, si cum Christianissimo Galliarum Rege, cum Serenissima Angliæ Regina, cum alijs deniq; Christiani orbis Principibus, consilia de immensa ista Hispanorum potentia intra suos limites coërcenda, seriò ac maturè inieritis. Sin autem patiemini finitimum vobis Belgium, Hispanicis armis iam ferè oppressum, etiam Germaniæ viribus atteri: Cliuenses, Iuliacenses, Colonienses ad Philippi Regis mãdata contremiscere taciti spectabitis: Leodienses machinis, armis, commeatu, atq; omnibus belli præsidijs, quod est hactenus ab illis studiosè factitatum, hostẽ iuuare non prohibebitis: neq; Ducis Bauariæ æstuantem ambitionem coërcebitis: Sed eius imperio Coloniensem Archiepiscopatum, atq; Electoratus dignitatem adiungi patiemini, eúmq; suas vires ad Belgij perniciem cum Hispano coniungere non vetabitis, & verò etiam portum in Germanico oceano Hispanorum classi patefacietis: Nolite dubitare quin reducto in Hispani seruitutem Belgio, diuisa & in varias factiones distracta Germania, Galliaq;, vel bellis & contentionibus domesticis exhausta, vel consiliorum ac studiorum pugnante inter se varietate distracta, Hispanici nominis terror, atq; imperij moles, quasi quidam vastus atq; ineuitabilis oceani æstus ruptis vicinis aggeribus ac repagulis vniversum orbem Christianum extremæ cladis, & calamitatum omniũ fluctibus breui tempore sit obruturus: quod quidem si qui tum vel armis, vel alia vi conabuntur prohibere, serò sanè illi sentient, quod in orationis capite diximus, elapsam hanc præclarissimam rei bene gerendæ oportunitatem, nulla neq; vi neq; voto rediturã, socordiæ ac tarditatis meritas à nobis pœnas reposcere. Hoc ego omen, vt ab vniuerso orbe Christiano, maximè autem à dulcissima mea patria Germania Dominus auertat: & vos, illustrissimi Germaniæ Principes, reliquiq; orbis Christiani Reges potentissimi, & Amplissimi Ordines, vestraq;, omnia consilia atq; instituta, spiritu suo sancto ita moderetur, vt quòd erit ex vsu Reipub. Christianæ, quodque ad diuini nominis gloriam, & populi salutem spectabit, decernatis, statuatis, ac re ipsa exequamini, etiam atque ardentissimis votis, per Christi IESV nomen, exopto atque deprecor.